
ŠTA DA SE RADI?

DEJAN ILIĆ

Šta da se radi? Tako bih sažeo osvrt Vojislava Pejovića na tekst Viktora Ivančića kojim je Ivančić odgovorio na moj osvrt na jedan njegov prethodni tekst. Taj niz je sada već razgovor, i to o obrazovanju koje je u žiži naših priloga. Svima nam je zajedničko nekoliko stvari: slažemo se da je obrazovanje izuzetno bitno; smatramo da stvari u obrazovanju, baš kao i u društvima u kojima živimo, ne stoje dobro; verujemo da bi u vezi sa tim nešto moralo da se učini. Ali, šta treba učiniti, tu se, kako to obično biva, ne slažemo, i o tome razgovaramo.

Pejović je zamerio Ivančiću dve stvari. Prvo, Pejović smatra da stavovi Ivančića nisu utemeljeni na činjenicama. Drugo, Pejović, pre dobronamerno nego naivno, misli da ljudima treba pružiti priliku da nešto urade – što, kako Pejović to vidi, Ivančić ne čini – pa kada se pokažu rezultati, onda ih kritikovati ili hvaliti u skladu sa njima. Mislim da Pejović greši i u prvom i u drugom slučaju, kada je o Ivančićevim tekstovima reč.

Kada Ivančić kaže da škole služe “reprodukciji vladajućeg poretka”, onda to nije površan uvid zasnovan na ličnom iskustvu, to je upravo opšte mesto socioloških istraživanja uloge obrazovanja u savremenom kapitalističkom društvu. Negde od polovine dvadesetog veka naovamo, više je poznatih znanstvenika i istraživača pokazalo kako škole selektuju i usmeravaju decu u skladu sa njihovim socijalnim zaleđem, te da se uglavnom deci iz viših društvenih slojeva upravo kroz obrazovni sistem otvara put ka boljim i kreativnijim zanimanjima. Ostala deca se usmeravaju ka daleko manje privlačnim poslovima. Zadatak škole je da od sve te dece napravi poslušne građane koji će verovati da su dobili šta su i zaslužili.

S tim u vezi je i odgovor na pododeljak Pejovićeve kritike o neutemeljenosti. Naime, Pejović kaže da gojaznost, kako kažu podaci, zaista jeste rastući problem i znatno uvećava rizik od dijabetisa i srčanih bolesti, te za-

mera Ivančiću što se olako odnosi prema tim činjenicama. Ali, Ivančić se ne oglašuje o te činjenice, nego se na sebi svojstven način suprotstavlja njihovoj zloupotrebi. Takve činjenice unutar obrazovnog okvira služe školama da ispune osnovnu funkciju – proizvedu poslušne građane koji “dobrovoljno” prihvataju mesto koje im se u društvu dodeljuje. Ta “dobra” volja najčešće proizlazi upravo iz straha. Kako se pretnja ili rizik koriste za kontrolu članova jedne zajednice, to jest za iznuđivanje njihovog “dobrovoljnog” pristanka da budu poslušni, takođe se pažljivo izučava već više decenija.

Stvar upravo i jeste u tome što rizik od gojaznosti zaista postoji. Stoga se hrvatski ministar prosvete pokazuje kao vešt manipulator: on govori istinu. To jest, kako bi to rekao Ivančić, on laže kada govori istinu. Naučno potvrđena pretnja, utemeljena dakle u činjenicama, jeste izrazito delotvorna. Naročito kada se odnosi na zdravlje (pogledati tekstove Karmen Lončarek iz *Ferala*). Ništa nas toliko ne plaši kao mogući rizici po zdravlje naše dece. Ali, ministar ne brine za zdravlje dece, on hoće da obezbedi priliv poslušnih građana, i zato istina o rizicima od gojaznosti ne može izmeniti činjenicu da ministar laže.

Zašto i Ivančić i ja mislimo da ministar laže, a ne sačekamo prvo, kao što Pejović predlaže, rezultate ministrovih zalaganja. Zato što se slažemo, a mislim da će nam se i Pejović u tome pridružiti, da se u političkim poljima država u kojima živimo formirao konsenzus oko tipa društvenih i ekonomskih promena koje ovde treba sprovesti. Vrlo grubo govoreći, izbor je sledeći: da li hoćemo državu sa brzim ekonomskim rastom, što podrazumeva velika stra-

na ulaganja, niske stope poreza, i obrazovanje usmereno ka proizvodnji tehničke inteligencije; ili hoćemo državu čiji će rast biti u funkciji dobrobiti u čijem će deljenju učestvovati najveći mogući broj građana, za šta su potrebna i druga znanja, pored tehničkih, recimo, i humanistička.

Jasno je da prva opcija vodi ka formiranju društva sa velikim socijalnim nejednakostima i jakim unutrašnjim tenzijama i da su se upravo za to opredelile ovdašnje političke elite. Ministar prosvete Hrvatske nije izuzetak, ne zato što to neće da bude, nego naprosto zato što to ne može biti sve i kada bi hteo (nebitno je što ja sad verujem da on to i ne želi). Isto važi i za gojaznost u Americi: deca neće biti manje gojazna ako se uvedu novi predmeti u škole. U Americi je gojaznost klasni problem, a generiše ga društvo koje se reprodukuje upravo zahvaljujući školama. Zato ni tamo ne bi bio nikakav problem da se priča deci o gojaznosti, dok god ta priča iz škola istiskuje razgovor o socijalnoj nejednakosti.

Ali, Pejović nije u svemu u krivu. Naprotiv, njegovo pitanje je krajnje opravdano i jeste razlog za uzbunu. Problem gojaznosti postoji, dakle, šta ćemo uraditi u vezi sa tim? Kao i u vezi sa svim ostalim problemima koji opterećuju naša nefunkcionalna društva? Ivančić, izgleda, misli da u vezi sa tim, kao društvo, ne možemo da uradimo ništa i zato svako mora da se pobrine za sebe. To je surov odgovor, što ne znači da nije tačan. Izgleda ipak da Pejović i ja mislimo drugačije. Vratimo se na Ivančićevu sliku dece koja posle škole odlaze na sladoled preliveu gustom čokoladom, i zapitajmo se – šta da rade deca koja nemaju za sladoled?

(Rezervno pitanje bi moglo biti: Koje je nacionalnosti poslastičar?) Drugim rečima, da li je u Ivančičevoj slici ostalo mesta za pobunu i one dece koja dolaze iz politički i ekonomski potpuno obespravljenih grupa?

Evo i nekoliko podataka, koji delom osvetljavaju kontekst u kome se odvija ovaj naš razgovor o obrazovanju. Škole u Srbiji pohađa oko 1.400.000 đaka. U obrazovnom sistemu zaposleno je oko 120.000 ljudi. Reč je tu o otprilike jednoj petini građana Srbije. Zamislite koliki je to resurs. I sve to služi za održavanje postojećeg stanja. Meni se čini da i Pejović i ja imamo pravo da pitamo zašto sve to ne bi moglo isto tako da se upotrebi i za promenu postojećeg stanja i šta nas sprečava da to pokušamo. Ivančić bi mogao da kaže da nas baš sve što se do sad dogodilo uči da to nije moguće. Otpor je, kao da poučava Ivančić, moguć samo ako je individualan. Ja bih na to mogao da odgovorim: što se te poduke tiče, ja odbijam da budem dobar đak.

[Peščanik.net, 26. 7. 2012.]

Đorđe Pavićević i Nenad Dimitrijević.